

психологічних дослідженнях ми спостерігаємо не протиставлення конкурентоспроможності за вектором «особистість-фахівець», а об'єднання та інтеграцію у терміні «конкурентоспроможність особистості фахівця». Це підкреслює той факт, що фахівцем є передусім, особистість, яка розвиває у собі конкурентоспроможність як запоруку свого особистого та професійного розвитку та отримання найбільш вигідної позиції на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Ю., Россоха М. Організаційно-педагогічні умови формування конкурентоспроможності випускника вищого навчального закладу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2012. № 3. С. 8–14.
2. Базелюк В. Г. Розвиток конкурентоспроможного фахівця в коледжі. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 80. С. 10–23.
3. Бикова В. О. Компонентно-структурний аналіз феномена «конкурентоспроможність фахівця». *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «педагогіка і психологія»*. 2012. № 3. С. 5–11.
4. Козир І. С. Конкурентоспроможність майбутніх фахівців як психолого-педагогічна проблема. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. № 68. С. 120–126.
5. Невмержицька М. В. Поняття конкурентоспроможності особистості: соціально-філософський вимір. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2012. № 66 (11). С. 367–372.

Пінська Олена Леонідівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної та вікової психології
Криворізького державного
педагогічного університету,
Кривий Ріг, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Вступ. Динаміка соціально-економічних змін у сучасному суспільстві потребує якісно нової професійної підготовки фахівців, здатних працювати в умовах ринкової економіки, гнучко реагувати на нові соціально-економічні виклики. В силу цього зростає інтерес до проблеми професійної мобільності педагогів, які вміють приймати й реалізувати нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Проблема професійної мобільності знаходиться на вістрі наукових досліджень різних галузей знань. Розгляд

означеної проблеми вимагає перш за все, аналізу дефініції «професійна мобільність» та визначення її смислових акцентів.

Проблему професійної мобільності досліджували багато науковців (Л. Амірова, В. Васильєв, С. Вишнякова, О. Волкова, Л. Горюнова, Ю. Дворецька, М. Дьяченко, Є. Іванченко, Л. Кандибович, Р. Пріма, О. Нікітіна, П. Сорокін, Л. Сушенцева, Л. Шевченко та ін.). Аналіз літературних джерел свідчить, що даний феномен є досить неоднозначним і неоднорідним, а тому якісне наповнення його змісту неможливо звести до окремої властивості, показника або характеристики.

Так, під професійною мобільністю розуміють готовність та здатність фахівця до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання різноманітних завдань у межах своєї професії, успішного переключення на іншу діяльність або зміни видів діяльності [1, с. 195-196]; здатність оперативно, швидко перебудовуватись у залежності від ситуації, що проявляється у спроможності змінювати стратегію або засіб дій у відповідності з умовами праці [2, с. 23]; інтегрована якість особистості, яка виявляється в готовності та здатності до швидкої зміни завдань і видів професійно-педагогічної діяльності. [5, с. 12].

Професійна мобільність розглядається науковцями також як особистісна риса, що розкривається на трьох рівнях і характеризується: на рівні особистісних якостей (адаптивність, комунікативність, самостійність, пристосованість, цілеспрямованість, цінність, орієнтації й установки, соціальна пам'ять, критичне мислення, здатність до самопізнання, саморозвитку, самоосвіти, соціальна рухливість); на рівні характеристик діяльності (рефлексивність, креативність, проєктивність, прогнозування, цілепокладання, гнучкість, пластичність); на рівні процесів перетворення людиною самої себе, власної особистості і оточуючого її професійного й життєвого середовища [2].

Загальні положення щодо сутності поняття «професійна мобільність» стосуються і мобільності педагога. Педагогічна категорія «професійна мобільність» характеризується як інтегральна якість особистості, що забезпечує її соціальну активність, конкурентоспроможність, професійну компетентність, здатність до розвитку та модернізації власної діяльності та зміни видів діяльності, забезпечує самовизначення та самореалізацію особистості, її здатність змінити своє професійне та життєве середовище [3].

Професійна мобільність, виявляється у здатностях особистості педагога до цілепокладання, планування дій, проєктування власного професійного розвитку, досягнення професійно значимих компетенцій, умінні знаходити оптимальні варіанти вирішення життєвих і професійних ситуацій, адекватному оцінюванні власних можливостей, у потребі встановлювати діалог із суб'єктами педагогічної взаємодії [4]. Професійна мобільність майбутнього вчителя як здатність педагога до змін, прийняття нового

системного мислення, розуміння взаємозв'язків і взаємозалежностей у педагогічному процесі досягається за рахунок здобуття досвіду.

Професійно мобільна особистість майбутнього вчителя повинна характеризуватися такими якостями: розвинутою критичністю, гнучкістю й оригінальністю мислення, незалежністю суджень, ініціативністю і наполегливістю, готовністю ризикувати, висловлювати сміливі ідеї й гіпотези та відстоювати їх, уміннями діяти адекватно у відповідних ситуаціях, здатністю оперативно адаптуватися до нових вимог, реагувати на нові виклики, навчатися упродовж усього життя, саморозвиватися та самоудосконалюватися [4, с. 26-29].

В освітньому процесі при формуванні професійної мобільності першочергового значення набуває творчий потенціал, який розглядається як психологічні особливості особистості, інтелектуальні можливості, соціальний статус, природні задатки, здібності, креативність, що виступають основою продуктивного розвитку даного феномену. Реалізація творчого потенціалу потребує створення у освітньому середовищі певних психолого-педагогічних умов, які б забезпечували ефективність розвитку мобільної особистості. Вагомим дидактичним потенціалом, що дозволяє вирішувати поставлене завдання є побудова навчального процесу на основі співтворчості викладача і студентів, що ефективно впливає на розвиток професійної мобільності.

Такими психолого-педагогічними умовами нами визначені:

- створення на заняттях творчих ситуацій;
- єдність інтелектуального й емоційного аспектів навчання;
- наявність у студентів мотивації досягнення успіху;
- професійна мобільність викладача.

Створення на заняттях творчих ситуацій потребує розуміння викладачем перебігу творчого процесу у студентів, що забезпечує організацію навчальної діяльності, як діяльності співробітництва, яка створює можливості для розвитку власних творчих ресурсів, формування позитивного ставлення до себе та інших, а це, в свою чергу, сприяє розвитку професійної мобільності.

Педагогічна співтворчість повинна організовуватися в єдності інтелектуальної і емоційної сторін процесу навчання, що виражається у співпереживанні успіху чи невдачі, задоволеності чи незадоволеності взаємодією та її результатами. Той чи інший емоційний стан створює своєрідний фон процесу розвитку професійної мобільності.

Розвиток професійної мобільності багато в чому залежить від особистісного смислу якого надають студенти майбутній професійній діяльності. У цьому аспекті проявляється різна мотивація, яка визначається, перш за все, тим наскільки студент розуміє, що мобільність забезпечить йому у майбутній професійній діяльності, готовність і здатність до зміни професії, міста й виду діяльності, високий рівень життєвих орієнтацій і високу професійну адаптацію. Серед феноменів мотиваційної сфери, що впливають

на ефективність розвитку професійної мобільності виступає мотивація досягнення успіху, яка виявляється у визначенні нових цілей, прагнень до успіху й супроводжується переживанням почуття радості від досягнутого, яке стимулює ініціативу і творчу активність студента. Мотивація досягнення успіху сприяє активному пошуку нової інформації, нових способів вирішення завдань, що стимулює прагнення до розвитку професійної мобільності.

В повній мірі розвиток професійної мобільності студентів залежить від рівня мобільності викладача. Усвідомлення викладачем сутності професійної мобільності, здатність до швидкого орієнтування в освітньому просторі, готовність до зміни стилю та змісту діяльності у відповідності до нових, нестандартних ситуацій забезпечує ефективний розвиток у студентів здатності до мобільної поведінки у соціальному і професійному середовищі.

Підсумовуючи, зазначимо, що розвиток професійної мобільності майбутнього вчителя являє собою одну із найважливіших проблем навчання у закладах вищої освіти. Доцільність запропонованих психолого-педагогічних умов ефективного розвитку якостей мобільної особистості забезпечують професійну мобільність у майбутній діяльності.

Висновки. Отже, педагогічна мобільність як вид професійної мобільності – це інтегративна властивість особистості, яка забезпечує соціальну активність, конкурентоспроможність, професійну компетентність і створює можливості до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання різноманітних завдань у межах своєї професії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Краткий психологический словарь: Личность, образование, самообразование, профессия. Минск : Хэлтон, 1998. С. 195–196.
2. Іванченко Є. А. Формування професійно-мобільних майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2005. 263 с.
3. Левченко В. А. Соціально-психологічні чинники формування професійної мобільності особистості педагога в ситуації змін. *Методист*. 2018. Вип. 2(74). С. 42–46.
4. Никитина Е. А. Педагогические условия формирования профессиональной мобильности будущего педагога : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. Иркутск, 2007. 199 с.
5. Сушенцева Л., Шевчук Г., Дольнікова Л. Професійна мобільність педагога як умова його конкурентоздатності на сучасному ринку освітніх послуг. *Молодь і ринок*. 2016. Вип. 5(136). С. 6–12.